

R E C E N Z J A

rozprawy doktorskiej nt.:

DOSKONALENIE KADR

ADMINISTRACJI SAMORZĄDU POWIATOWEGO

W RAMACH ZARZĄDZANIA KRYZYSOWEGO

NA PRZYKŁADZIE POWIATU KALISKIEGO

opracowanej przez mgr Zofię Marciniak

I. WYBÓR TEMATU

Odwołując się do obowiązujących w Rzeczypospolitej Polskiej zapisów prawnych zarządzanie kryzysowe *to działalność organów administracji publicznej będąca elementem kierowania bezpieczeństwem narodowym, która polega na zapobieganiu sytuacjom kryzysowym, przygotowaniu do przejmowania nad nimi kontroli w drodze zaplanowanych działań, reagowaniu w przypadku wystąpienia sytuacji kryzysowych, usuwaniu ich skutków oraz odtwarzaniu zasobów i infrastruktury krytycznej.*

Innymi słowy zarządzanie kryzysowe obejmuje swoim zakresem właściwe zintegrowanie celowo zaplanowanych przedsięwzięć organizacyjnych, logistycznych i finansowych, których celem jest zapobieganie powstawaniu sytuacji kryzysowych, zapewnienie sprawności struktur decyzyjnych na wszystkich szczeblach zarządzania, ciągłej gotowości sił i środków do podjęcia działań, sprawnego reagowania oraz likwidacji skutków zaistniałej sytuacji. Dająca się aktualnie zaobserwować tendencja wzrostu znaczenia problematyki zarządzania kryzysowego wiąże się z nowymi zagrożeniami takimi jak działania terrorystyczne, jak również z rosnącą współzależnością kluczowych sektorów polskiej gospodarki od zaawansowanych technologii, systemów teleinformatycznych, a także bezpieczeństwa energetycznego kraju. Z dużym

prawdopodobieństwem można założyć, iż w przewidywalnej przyszłości znaczenie wszelkich przedsięwzięć rozumianych pod terminem zarządzanie kryzysowe będzie rosło, zarówno w wyniku zmian w środowisku bezpieczeństwa powodowanych przez człowieka, jak i z przyczyn naturalnych.

Funkcjonowanie systemu zarządzania kryzysowego nawet najdoskonalszego w znaczeniu idei, celów, zadań i struktury jest jednak niemożliwe bez odpowiednio przygotowanych kadr. To odpowiednio wykształceni i wyszkoleni ludzie nadają organizacji rzeczywistą wartość i takie twierdzenie jest jak najbardziej prawdziwe w odniesieniu do zarządzania kryzysowego. Jednocześnie cechą systemu zarządzania kryzysowego jest to, iż ogromna większość rzeczywistych działań realizowana jest na najniższych jego poziomach organizacyjnych – np. na poziomie powiatowym. Tym większego znaczenia nabiera kwestia doskonalenia kadr funkcjonujących w strukturach zarządzania kryzysowego właśnie tam, w powiatowych i miejskich zespołach i centrach zarządzania kryzysowego, wykorzystując różne metody i formy szkolenia. Wypada zatem zgodzić się z Doktorantką, iż spośród najważniejszych przedsięwzięć, które mają na celu przygotowanie inspekcji i służb, najważniejszą rolę odgrywają ćwiczenia, określane mianem praktycznego wykorzystania posiadanych sił, środków oraz wiedzy.

Biorąc pod uwagę przedstawione powyżej fakty, decyzja Doktorantki o podjęciu przez nią rozważań i dociekań naukowych w zakresie problematyki doskonalenia kadr w systemie zarządzania kryzysowego pozytywnie świadczy o jej poziomie rozeznania i rozumienia współczesnych problemów i zagrożeń bezpieczeństwa narodowego. Pozwala to na pełne przekonania podkreślenie, iż wybór przez Autorkę tego konkretnego obszaru problemowego i takiego właśnie przedmiotu badań było w pełni uzasadnione.

II. STRUKTURA PRACY

Struktura recenzowanej rozprawy doktorskiej jest w mojej ocenie właściwa, przemyślana i celowa. Dysertacja podzielona została na cztery rozdziały (w tym jeden metodologiczny i trzy merytoryczne), poprzedzone wstępem i zamknięte przemyślanymi wnioskami zawartymi w zakończeniu. Struktura dysertacji jest zatem czytelna, a przeprowadzone wywody stanowią, jak się wydaje, logicznie powiązaną i uporządkowaną całość. Kolejne fragmenty pracy prowadzą od założeń metodologicznych, poprzez charakterystykę metod i form stosowanych w doskonaleniu kadr w organizacji zhierarchizowanej, konkretny system doskonalenia zawodowego

wykorzystywane w powiatowym zespole zarządzania kryzysowego w Kaliszu, do części w mojej ocenie najbardziej istotnej dla całości pracy – bazujących na wynikach badań naukowych propozycji dotyczącej autorskiego rozwiązania w zakresie procesu doskonalenia zawodowego zespołu będącego częścią przedmiotu badań. Rozprawę uzupełniają dwa załączniki, jeden związany z organizacją i metodologią prowadzonych przez Doktorantkę badań naukowych, obejmujący kwestionariusz ankiety oraz jeden uszczegóławiający merytoryczne aspekty przedmiotu badań. Stwierdzam, iż przyjęty przez Doktorantkę układ pracy pozwolił na usystematyzowane przedstawienie rozwiązań poszczególnych szczegółowych problemów badawczych. Każdy z trzech zawartych w rozprawie rozdziałów merytorycznych zakończony został syntetycznymi, podsumowującymi wnioskami ułatwiającymi tak śledzenie, jak i rozumienie treści. W pracy zachowana została zasada proporcji pomiędzy poszczególnymi rozdziałami, nie uwzględniając oczywiście w tej ocenie rozdziału metodologicznego.

W ocenie Recenzenta wartym podkreślenia jest, iż duża pracowitość, dociekliwość poznawcza i uporczywość Autorki w dążeniu do oceny i rozwiązania złożonych problemów badawczych sprawiły, iż powstała dysertacja licząca 236 stron. Należy także wskazać na fakt, iż Doktorantka opisując skomplikowane problemy planowania, organizacji i realizacji zadań doskonalenia kadr zarządzania kryzysowego potrafiła dobrze wykorzystać upraszczające nadążanie za jej rozumowaniem tabele i szkice (rysunki), ilustrujące poddawane penetracji naukowej kwestie, zamieszczając w pisarskim opracowaniu badań 56 tabel, 45 wykresów i 9 rysunków.

III. OCENA MERYTORYCZNA

Tak jak podkreśla Autorka rozprawy, przedmiotem badań opisanych w niniejszej dysertacji był proces doskonalenia zawodowego zawodowych pracowników Powiatowego Zespołu Zarządzania Kryzysowego w Kaliszu. Tak określony przedmiot badań pozwala jednoznacznie pozycjonować pracę w dyscyplinie nauki o bezpieczeństwie. Precyzyjniej praca dotyczy tej części bezpieczeństwa narodowego, która określana jest zazwyczaj jako bezpieczeństwo wewnętrzne, będąc skoncentrowana na istotnej części systemu bezpieczeństwa narodowego jakim jest zarządzanie kryzysowe.

Rozdział pierwszy pracy, o objętości 17 stron, został poświęcony założeniom i rozważaniom metodologicznym. Przedstawiono w nim uzasadnienie wyboru tematu, sprecyzowano przedmiot oraz cel badań, a także główny problem badawczy i wynikające

z niego problemy szczegółowe. Wskazano hipotezę główną, hipotezy szczegółowe oraz wybrane i zastosowane metody, techniki i narzędzia badawcze. Znajdujemy w nim także opis organizacji i przebiegu procesu badawczego, w tym dobór i charakterystykę próby badawczej oraz charakterystykę respondentów.

W rozdziale drugim (77 stron) zatytułowanym *Współczesne metody i formy doskonalenia kadr w organizacjach zhierarchizowanych* poruszona została problematyka sprawności doskonalenia kadr, istota i wymogi procesu szkolenia oraz zasad szkolenia, kwestia metod doskonalenia zawodowego oraz współczesne spojrzenie problemowe na formy doskonalenia kadr.

Rozdział trzeci – *System i formy doskonalenia zawodowego pracowników w powiatowym zespole zarządzania kryzysowego w Kaliszu* – obejmujący 63 strony, zawiera informacje dotyczące prostych i złożonych form doskonalenia kadr, problematyki systemu szkolenia oraz struktury systemu zarządzania kryzysowego. Przedstawiono w nim także specyfikę i charakterystykę Powiatowego Zespołu Zarządzania kryzysowego w Kaliszu oraz wybrane aspekty ćwiczeń jako formy doskonalenia kadr w dziedzinie zarządzania kryzysowego.

Wreszcie rozdział czwarty (65 stron) – *Proces doskonalenia zawodowego Powiatowego Zespołu Zarządzania Kryzysowego w Kaliszu*, skoncentrowany został na przedstawieniu rezultatów badań empirycznych w obszarze problemowym scharakteryzowanym w jego tytule oraz na samej koncepcji doskonalenia zawodowego pracowników Powiatowego Zespołu Zarządzania Kryzysowego.

Opracowane i zestawione w trzech rozdziałach merytorycznych rezultaty penetracji naukowej zakończone zostały uzasadnionymi wnioskami, stanowiącymi uogólnione odpowiedzi na wygenerowane wcześniej i przedstawione w rozdziale metodologicznym problemy badacze oraz będącymi w swej istocie konstatacją dotyczącą całości pracy.

Podsumowując powyższe, z merytorycznego punktu widzenia stworzone zostało spójne opracowanie przedmiotu badań, poczynając od charakterystyki i specyfiki doskonalenia kadr w organizacjach zhierarchizowanych w ogóle, poprzez identyfikację i krytyczną ocenę systemu doskonalenia zawodowego w konkretnym zespole zarządzania kryzysowego, do naukowo uzasadnionych propozycji dotyczących doskonalenia zawodowego powiatowego zespołu zarządzania kryzysowego.

Dociekliwość i uczciwość recenzencka nakazuje mi podkreślić, iż z merytorycznego punktu widzenia zabrakło mi w opracowaniu pisarskim bardziej jednoznacznego wyartykułowania owej autorskiej koncepcji szkolenia kadr, która była istotą treści

zamieszczonych w rozdziale czwartym. Autorka podkreśla kwestę doboru odpowiednich metod szkoleniowych w zależności od założonych celów. Dostrzega problematykę finansowania szkoleń, sprawności ich prowadzenia, sprawdzania efektów takiej działalności, właściwej identyfikacji potrzeb szkoleniowych oraz rolę praktycznych ćwiczeń w doskonaleniu kadr w zakresie zarządzania kryzysowego. Wszystkie poruszane w rozdziale czwartym aspekty są ważne i mają swoje istotne miejsce w rozpatrywanych procesach doskonalenia. Nie zmienia to faktu, iż oczekiwałbym bardziej wyraźnego i zdecydowanego przedstawienia, na bazie bardzo dobrze opisanych w podrozdziale 4.1. badań, tego co kryje się pod terminem „koncepcja”. Dało by to zdecydowanie bardziej jednoznaczną odpowiedź na pytania zawarte w sformułowanych wcześniej problemach badawczych i uczyniło wyniki penetracji naukowej Autorki bardziej czytelnymi.

Konstatując oceną merytoryczną podkreślam, że niezależnie od powyżej wskazanych wątpliwości Autorka przedstawiła logicznie uporządkowany i interesujący zarazem materiał naukowy o charakterze zarówno poznawczym, jak i utylitarnym. Obejmuje on szereg interesujących propozycji, które zasługują na dostrzeżenie ich i rzeczywiste wykorzystanie w działaniach zmierzających do poprawienia jakości działania systemu zarządzania kryzysowego w naszym kraju, choćby tylko na poziomie powiatowym.

IV. STRONA FORMALNA PRACY

Strona formalna rozprawy Pani mgr Zofii Marciniak nie budzi moich szczególnych zastrzeżeń. Oceniając język pracy jest on prawidłowy, opracowanie tekstu staranne i poprawne. Pojedyncze błędy, takie jak nieliczne literówki i potknięcia leksykalne nie obniżają zasadniczo pozytywnej oceny w tym zakresie. Pewne wątpliwości budzi jednak struktura i wypełnienie treściami bibliografii. W jej części opisanej jako „Ustawy” znalazły się bowiem takie pozycje jak *Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego RP 2022*, uchwały zarządu powiatu, zarządzenie Starosty Kaliskiego, czy wreszcie Wytyczne Szefa Obrony Cywilnej kraju. Czy są to akty prawne rangi ustawy? Podobnie w innej części bibliografii – Artykuły – pojawia się pozycja *Słownik terminów z zakresu bezpieczeństwa narodowego*, Wydawnictwo PWN 2008. Zatem słownik, czyli publikacja zwarta, czy też artykuł? Recenzent będzie wdzięczny za ustosunkowanie się Doktorantki do tych wątpliwości w trakcie publicznej obrony.

V. OCENA METODOLOGICZNA

Próbując dokonać oceny metodologicznej dysertacji warto podkreślić, iż skomplikowane problemy zarządzania kryzysowego w różnych jego aspektach stanowią z pewnością bardzo ciekawy przedmiot badań naukowych. Niezbędna wydaje się bowiem identyfikacja i poznanie poszczególnych zjawisk i zdarzeń w systemie zarządzania kryzysowego, występujących w nim zależności, dokładna i pełna weryfikacja hipotez i w naturalny sposób potrzeba doboru właściwych metod badawczych. Samo zarządzanie kryzysowe, a w zasadzie doskonalenie kadr dla takiego zarządzania w swej istocie obejmuje problematykę bezpieczeństwa narodowego, czyli w formalnym ujęciu nauk o bezpieczeństwie, ale także teorii zarządzania oraz wybranych problemów dydaktyki. Wszystko to skutkuje problemami naukowymi o określonym, zazwyczaj znacznym, stopniu skomplikowania, które zwykle są trudne do rozwiązania bez poddania procesowi badawczemu rzeczywistego, realnego środowiska – czyli samego systemu zarządzania kryzysowego, a co najmniej jego określonych, wcześniej ograniczonych wedle pewnych założeń elementów. Podejmowanie próby penetracji naukowej w tak zarysowanym przedmiocie stanowi w naturalny sposób poważne wyzwanie dla badacza. Wyraźnie stawia bowiem przed nim wyzwania w zakresie zarówno posiadania i umiejętnego użycia właściwej wiedzy interdyscyplinarnej, jak i stosownie do potrzeb dobranej ścieżki metodologicznej. Z kolei wspomniana wcześniej typowa dla nauk o bezpieczeństwie interdyscyplinarność wymaga umiejętnego doboru i wykorzystania konkretnych metod badawczych, odpowiednich technik i właściwych narzędzi.

W ocenie recenzenta Doktorantka dostrzegła złożoność zarówno przedmiotu jak i obszaru badań. Dążąc do jego rozwiązania, stosownie określiła główny problem badawczy rozprawy, który został sformułowany w postaci pytania: *Jakie zmiany należy wprowadzić w systemie doskonalenia kadr samorządu powiatowego, aby poprawić skutecznie ich funkcjonowanie w ramach zarządzania kryzysowego?* (s. 10). Podobnie nie budzą zastrzeżeń Recenzenta cele badawcze, to znaczy (odpowiednio cele poznawczy i pragmatyczny) *identyfikacja i ocena metod oraz form, które są wykorzystywane w doskonaleniu zawodowym Powiatowego Zespołu Zarządzania Kryzysowego w Kaliszu jak i jego odpowiedników oraz opracowanie koncepcji na temat doskonalenia zawodowego zatrudnionych pracowników struktur powiatowych, które pozwolą na przeprowadzenie efektywnego podnoszenia kwalifikacji przez naczelników zespołów zarządzania kryzysowego.* (s. 10).

Użyte przez Autorkę w procesie badawczym empiryczna metoda, technika i narzędzie badawcze – odpowiednio sondaż diagnostyczny, ankietowanie i kwestionariusz ankiety, wydają się odpowiednie w odniesieniu do celów i przedmiotu badań. Poprawny przebieg miały też przeprowadzone przez Autorkę badania, których procedurę, przebieg oraz wyniki udokumentowane zostały w sposób właściwy i przejrzysty w pracy pisemnej.

Pewne zdziwienie i niedosyt naukowy u Recenzenta w aspekcie metodologicznym budzi niewystarczająca precyzja w zakresie zastosowanej terminologii metodologicznej. Wydaje się iż stwierdzenie: *...metoda empiryczna, która była częścią sondażu diagnostycznego...* (s. 13) jest błędne, gdyż sondaż diagnostyczny jest jedną z metod empirycznych. Podobnie błędne językowo jest stwierdzenie, że *...techniki ankiety przy wykorzystaniu metody badawczej poprzez kwestionariusz ankiety...* (także s. 13). Recenzent traktuje jednakże te potknięcia jako błędy o charakterze redaktorsko-edytorskim.

Niezależnie od powyższego uważam, że dobrze określone cele pracy (zarówno poznawczy jak i utylitarny) i konkretnie wytyczone kierunki badań umożliwiły rozwiązywaniu zidentyfikowanego problemu badawczego. Dobrze oceniam też pisarskie opracowanie i udokumentowanie wyników badań. Zostało ono wykonane na właściwym, uwzględniając wcześniejsze uwagi, poziomie.

Z metodologicznego punktu widzenia za poprawny (ponownie) uważam układ recenzowanej dysertacji. Dostrzegać tu można pewien pragmatyzm naukowy, w konsekwencji czego treści kolejnych fragmentów dysertacji są wzajemnie powiązane, czyli następne wynikają z poprzednich jako wynik konkretnego sposobu prezentacji treści uzyskanych wyników badań naukowych.

Podsumowując generalnie pozytywną ocenę metodologiczną muszę wskazać i podkreślić pewne kwestie budzące ponownie swego rodzaju niedosyt naukowy, do którego zapewne Doktorantka ustosunkuje się podczas publicznej obrony. Chodzi po pierwsze o precyzję powiązania szczegółowych problemów i hipotez badawczych, po drugie zaś o przybliżenie przez Autorkę rozumienia osiągnięcia przez nią celu pragmatycznego pracy, o czym pisze na s. 236.

VI. WYKORZYSTANIE ŹRÓDEŁ

Oceniam, iż w pracy wykorzystano odpowiednią i zadowalającą ilość źródeł. Na bibliografię składa się 126 pozycji literatury (druków zwartych), 15 artykułów, 16 aktów prawnych, dokumentów normatywnych i innych dokumentów formalnych oraz liczne źródła internetowe. Mogę zatem z przekonaniem stwierdzić, iż Doktorantka wnikliwie zapoznała się i dogłębnie przestudiowała literaturę przedmiotu stwarzając warunki do jej krytycznej analizy na potrzeby procesu badawczego.

VII. WNIOSEK KOŃCOWY

Przedstawiona w ramach procedury doktorskiej dysertacja Pani mgr Zofii Marciniak stanowi w ocenie recenzenta **samodzielne rozwiązanie problemu badawczego** o konkretnych wartościach poznawczych i użytecznych. Wyniki przeprowadzonej analizy wskazują także na dużą **wiedzę merytoryczną** i umiejętność **samodzielnego prowadzenia pracy naukowej** przez Autorkę. Jako recenzent stwierdzam więc, iż przedłożona praca doktorska **spełnia** wymagania stawiane rozprawom doktorskim, zawarte w **art. 187 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. z 2021 r. poz. 478)**. Bazując na powyższych konstatacjach, przedstawiam Radzie Dyscypliny Nauki o Bezpieczeństwie Akademii Kaliskiej im. Prezydenta Stanisława Wojciechowskiego wniosek o przyjęcie przedłożonej pracy jako rozprawy doktorskiej i dopuszczenie jej do dalszych działań związanych z ubieganiem się o stopień naukowy doktora.

